

OBSAH

D. S. Lotte: Základné požiadavky na termín	193
Z veterinárskej terminológie	196
V. Bojnanský: Názvoslovie viróz rastlín	199
J. K. Hajdušek: Slovensko-maďarský knižný slovník	209

POZNÁMKY A DISKUSIE

E. Škodáček: Je rozdiel v názvoch stanica a nádražie?	219
---	-----

ZPRÁVY

J. Horecký: Brianceva T. G., O slovníkach terminologických slovarej	220
J. Horecký: O jazykovednej terminológii	221
J. Horecký: Porada o teoretických otázkach terminológie	222
J. Horecký: ČSN 01.0010. Stavba, členění a úprava čs. státních norem	223

SLOVENSKÉ ODBORNÉ NÁZVOSLOVIE

časopis Ústavu slovenského jazyka
Slovenskej akadémie vied

ROČNÍK IX — 1961 — ČÍSLO 7

Vydáva

Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied v Bratislave

Hlavný redaktor dr. Ján Horecký

Tajomníčka redakcie Gertrúda Tanušková

Redakčná rada: dr. Ferdinand Buffa, dr. Ján Horecký,

Viera Slivková, Gertrúda Tanušková

Redaktor časopisu Andrej Keder

Technický redaktor Vladimír Štefanovič

Redakcia: Bratislava, Klemensova 27

Vychádza mesačne raz

Rozširuje a doručuje Poštová novinová služba v Bratislave

Objednávky prijíma každý poštový úrad i doručovateľ

Ročné predplatné Kčs 24,-. Jednotlivé číslo Kčs 2,-

Rukopis zadaný v máji, vytačený v júni 1961

Vytlačili Polygrafické závody, n. p., závod 2, Bratislava

Povolené výmerom PJO č. 120 67/54-IV/2. — K-19*11119

ZÁKLADNÉ POŽIADAVKY NA TERMÍN

D. S. Lotte

Systémovosť terminológie. Vedecký technický termín má byť presný a krátky. Tieto dve podmienky nezriedka vstupujú do protirečenia a pri tvorení termínov sa jedna z nich zanedbáva. Veľmi je rozšírený názor, podľa ktorého termín je iba prosté pomenovanie nejakého vedeckého technického pojmu. Takéto stanovisko sa prejavuje i v mnohých špeciálnych prácach o usporiadaní vedeckej technickej terminológie. Z takéhoto stanoviska potom vyplýva, že pre každý pojem sa tvorí termín bez ohľadu na termíny pre iné pojmy. Používa sa napr. termín *termodynamický stupeň voľnosti* (termodynamická stáť voľnosti) a súčasne sa termodynamický systém s jedným stuňom voľnosti nazýva *univariantným systémom* (univariantnája sistema).

Takéto tvorenie termínov sa často vysvetľuje práve uvedeným názorom, že termín je iba „pomenovanie“ pojmu. No má aj iné, hlbšie dôvody: neberú sa do úvahy všetky vzťahy, ktoré spájajú daný pojem s inými pojmami, vzťahy, podmienené objektívnymi vzťahmi medzi zodpovedajúcimi predmetmi, dejmi, vlastnosťami a pod. Preto sa namiesto nevyhnutných a dostačujúcich (všeobecných i špecifických) znakov v termínoch často bezprostredne odrážajú znaky nepodstatné, náhodné.

Termín však musí mať isté systematizujúce vlastnosti. Tieto vlastnosti majú tým väčší význam, čím viac pojmov sa zahrnuje do každého klasifikačného radu danej disciplíny. Kým napr. bolo známych i prakticky používaných iba niekoľko zliatin ľahkých kovov, pomenovania typu *elektrón* boli rozšírené. No keď počet známych zliatin vzrástol, museli takéto pomenovania ustúpiť systematickým termínom, ktoré zreteľne odrážali chemické zloženie každej sústavy zliatin.

Úlohu termínu nemožno obmedziť iba na funkciu „pomenovania“. Vedecká terminológia musí tvoriť nie iba súhrn slov, ale systém slov alebo slovných spojení istým spôsobom navzájom spätých. Práve v tomto je jeden zo zá-

kladných rozdielov medzi „iba“ terminológiou a vedeckou terminológiou. Termín nemožno brať a hodnotiť izolovane. I keď vyhovuje požiadavkám krátkosti, individuálnej výstižnosti a pod., ešte nemusí byť prijateľný, pretože tieto vlastnosti termínu treba hodnotiť z hľadiska presnosti celého systému termínov a ich systematizujúcich vlastností.

Úplná systematickosť terminológie danej vednej disciplíny sa dosahuje iba vtedy, ak sa zachovávaajú tieto podmienky:

1. Za základ vybudovania systému termínov treba zvoliť klasifikáciu, ktorá berie do úvahy pojmy v ich vývine a má progresívny ráz.

2. Na základe klasifikačných schém treba určiť tie nevyhnutné a dostačujúce znaky, ktoré sa majú terminologicky bezprostredne zachytiť.

3. Len potom treba vyberať slová a ich časti pre utvorenie termínu. Použité slová majú podľa možnosti názorne vyjadrovať z jednej strany spoločné vlastnosti daného pojmu s inými pojmami, z druhej strany jeho špecifickosť. Pritom pre systematickosť terminológie je neobvyčajne dôležité, aby termíny jednej skupiny mali konštrukciu rovnakého typu.

Prvé dve podmienky sú záväzné pri tvorení nových termínov (alebo ich systémov) i pri kritickom hodnotení existujúcej terminológie. Akákoľvek odchýlka od tretej podmienky má za následok zmenšenie systematických vlastností termínov. V terminologickej praxi sa však treba s takouto odchýlkou často zmieriť, pretože pri usporadúvaní terminológie je nevyhnutné brať do úvahy stupeň zaužívania existujúceho termínu. Zároveň však nemožno pripustiť, aby termín vyvolával nesprávne alebo nepresné predstavy o pojmoch (resp. o predmetoch, javoch a pod., na ktoré sa tieto pojmy vzťahujú) a o vzťahoch medzi nimi. Termín i jeho časti sa majú v jednej disciplíne i v príbuzných disciplínach používať v jednom význame.

Nezávislosť termínu od kontextu. Význam slova alebo slovného spojenia závisí od celého kontextu, pretože práve v kontexte slovo obvyčajne vystupuje v tom alebo onom stupni presnosti. Vo vete sa vyberá jeden z významov slova (ak má niekoľko významov); význam slova sa spresňuje alebo trochu posúva, takže slovo môže dostať úplne iný významový obsah v porovnaní s významom zaregistrovaným v slovníku.

Termíny majú podobu slov alebo slovných spojení, preto sa ich význam často mení podľa použitia v kontexte. No takéto

„kontextová“ zmena významu termínu je jedným z najzávažnejších nedostatkov terminológie, preto ju nemožno v nijakom prípade pripustiť.

Významový obsah termínu je podmienený tým pojmom, ktorý sa má daným termínom vyjadrovať; jeho význam (práve tak ako forma a syntaktická konštrukcia) nemôže závisieť od vety, v ktorej sa používa, ale má byť vymedzený iba systémom pojmov, resp. terminológiou danej disciplíny, oblasti vedenia a pod.

Odchýlky od zásady nezávislosti termínu od kontextu možno pripustiť iba v dvoch prípadoch.

1. Keď je známe, o akom pojme sa hovorí, ukazuje sa možným vynechať určujúce časti termínu. Ak je napr. celá kniha venovaná *karburátorovým motorom* (karburatornyje dvigately), nie je nevyhnutné ustavične opakovať tento termín; možno ho vystriedať rodovým termínom *motor* (dvigatel).

2. Ak treba často opakovať ten istý druhový termín, môžu vzniknúť štylistické neobratnosti, takže treba vynechať určujúce časti a nahradiť ich – ako je to všeobecne prípustné – zodpovedajúcimi ukazovacími slovami (*ten, tento, daný* a pod.).

V takých prípadoch vlastne nejde o zmenu významu alebo formy termínu, ale o zmenu druhového (zovšeobecneného) pojmu rodovým (zovšebecňujúcim) pojmom.

Absolútna a relatívna jednovýznamovosť termínu. Vedecký technický termín má mať tú vlastnosť, ktorá sa obvyčajne nazýva „jednovýznamovosťou“ (alebo „jednoznačnosťou“). Často sa táto vlastnosť termínu vykladá veľmi široko: od termínu sa žiada, aby mal iba jeden význam vôbec v slovnej zásobe daného jazyka (absolútna jednovýznamovosť). Na základe takejto požiadavky sa autori usilujú vždy tvoriť osobitné slová alebo bez miery preberajú slová z iných jazykov. Svoje úsilie odôvodňujú úvahami o nevyhnutnosti úplne zbaviť termín akýchkoľvek vedľajších asociácií. Iní pokladajú za úplne nedôležité, či tieto vedľajšie asociácie pri termíne sú alebo nie sú. Podľa ich mienky je dôležité iba to, aby termín mal jeden význam v niektorej užko vymedzenej oblasti vedy alebo techniky. Ani jedno z týchto krajných hľadísk nemožno pokladať za prijateľné.

Veľmi často sa termíny definujú ako „umelé slová“. Neudržateľnosť takéhoto stanoviska je zrejmä už pri zbežnom preskúmaní terminológie ktoréhokoľvek odvetvia techniky, ktorékoľvek oblasti vedy. V každej terminológii je veľké

množstvo termínov v podobe slov prebraných v „hotovej podobe“ zo slovnej zásoby jazyka. Veľká väčšina nových slov, ktoré sa tvoria špeciálne ako termíny, neodchýľuje sa od všeobecných noriem jazyka platných v čase ich tvorenia. Pri tvorení niektorých termínov sa narúšajú normy; neslobodno však zabúdať, že normy nie sú čosi nehybné, ustrnuté, nemeňiace sa v čase. Novoutvorené termíny sa neskôr môžu stať — a často sa aj stávajú — spisovnými slovami: neologizmy prestávajú byť neologizmami a nezvyčajné normy tvorenia slov sa stávajú zvyčajnými, ak pravda, neostanú ojedinelými. Pravda, k zavádzaniu nových konštrukcií slov a slovných spojení treba sa stavať veľmi opatrne a uvedomovať si, že sú oprávnené iba vtedy, keď je takýto novotvar podmienený vznikom nových druhov pojmov, potrebou vydeliť a diferencovať nejakú skupinu pojmov a pod.

Len čo však termín prenikne do bežnej slovnej zásoby, dostáva všetky vlastnosti obyčajného slova a prestáva byť termínom. Väčšinu termínov nemožno pokladať za umelé slová ani vzhľadom na svojráznosť formy a slovnej zásoby (hoci táto svojráznosť v niektorých termínoch jestvuje) ani vzhľadom na absolútnu jednovýznamovosť.

O absolútnej jednovýznamovosti termínov by sa vlastne mohli hovoriť iba v takom prípade, keby každý termín bol osobitný zvukový komplex a keby každá z jeho vydeliteľných častí (morfém) mala iba jeden „absolútny význam“ (t. j. význam absolútne jednovýznamový) pri jej používaní v inom zvukovom komplexe. Takýto systém je možný iba pre veľmi obmedzený počet pojmov. Preto je takýto systém neúčelný.

Pre presnosť termínu úplne stačí, ak má vlastnosť „relatívnej jednovýznamovosti“, t. j. ak má jeden význam v rámci danej disciplíny a príbuzných disciplín.

Zo súboru prác D. S. Lotteho Osnovy postrojenija naučno-techničeskoj terminologii, Moskva 1961, str. 72–75, preložil Ján Horecký

Z VETERINÁRSKEJ TERMINOLÓGIE

akantela = acanthella

dokonalé larválne štádium trňohlavcov vznikajúce v tele príslušného medzihostiteľa zo zárodka (akantor) cez neúplne vyvinuté štádium (preakantela)

alfortióza

helmintóza koní vyvolávaná parazitickým červom *Alfortia edentatus* (starší názov *Strongylus edentatus*, choroba preto ešte aj dnes býva nesprávne nazývaná „strongylózou“)

arachnózy

choroby vyvolávané parazitickými pavúkovcami (trieda *Arachnoidea*), najmä parazitickými roztočmi (*Acarina*)

bravčový uhor = Cysticercus celluloseae

larválne štádium (larvocysta) ľudskej pásomnice *Taenia solium*, žijúce vo svalstve nakazených ošipaných

cenuróza = pravá vrtohlavosť = coenurosis

ochorenie oviec s nervovými poruchami vyvolané larvocystami pásomnice *Multiceps multiceps* (*Coenurosis cerebralis*), ktoré sa lokalizujú v mozgu alebo v mieche

cicavice = trematódy = Trematoda = motolice (ľud.)

ploché helminty spravidla listkovitej formy, s nečlánkovým telom a obyčajne s dvoma prísavkami

delafondióza

helmintóza koní vyvolávaná parazitickým červom *Delafondia vulgaris* (starší názov *Strongylus vulgaris*, choroba preto ešte aj dnes býva nesprávne nazývaná „strongylózou“)

dikrocoelóza = dicrocoeliosis

trematodóza pečene vyvolávaná cicavicou *Dicrocoelium lanceatum*; vyskytuje sa najmä u oviec a iných prežúvavcov, prípadne i u hloďavcov

entomózy

choroby vyvolávané parazitickým hmyzom (*Insecta*, *Hexapoda*)

ezofagostomóza = oesophagostomosis

helmintóza vyvolávaná parazitickými nematódami tráviaceho traktu, ktoré patria do rodu *Oesophagostomum* (podrad *Strongylata*)

hemosporidiózy

parazitárne choroby vyvolávané krvnými vírusovcami (rad *Haemosporidia*)

hovädzí uhor = Cysticercus bovis = Cysticercus inermis

larválne štádium (larvocysta) ľudskej pásomnice *Taeniaiarhynchus saginatus*, žijúce vo svalstve nakazeného hovädzieho dobytká

kliešť obyčajný = Ixodes ricinus

veľmi rozšírený druh parazitického kliešťa z čeľade *Ixodidae*

leishmanióza = leishmaniosis

protozoárna choroba psov a ľudí vyvolávaná patogénnymi bičíkovicami z rodu *Leishmania*; pri jej rozširovaní hrajú podstatnú úlohu moskyty

moniezióza = monieziosis

helmintóza vyvolaná pásomnicami z rodu *Moniezia*; monieziózy vyznačujú sa najmä u jahniat a iných mláďat prežúvavcov

müllerióza = mülleriosis

druh pľúcnej nematodózy oviec, kôz a divoko žijúcich prežúvavcov vyvolávaný pľúcnyimi nematódami *Müllerius capillaris* (= *Muellerius minutissimus*)

myáza = myasis

choroba vyvolaná parazitovaním lariev múch v otvorených ranách, v nosovej dutine, pod očnými spojivkami a v iných tkanivách a orgánoch

nematodiróza = nematodirosis

parazitárna choroba prežúvavcov vyvolávaná nematódami tráviaceho traktu patriacimi do rodu *Nematodirus* (podrad *Strongylata*)

neoskaridóza = neoscaridosis

parazitárna choroba vyvolaná škrkavkou teliec *Neoscaris vitulorum*

pravé pásomnice = Cyclophyllidea

pásomnice vyvíjajúce sa spravidla prostredníctvom dvoch medzihostiteľov, čím sa spolu s tvarovými zvláštnosťami vývojových i dospelých štádií (napr. štyri prísavky a nie dve ako u tzv. škrkavcov) podstatne líšia od druhej skupiny pásomnic – škrkavcov

strečkovitosť oviec = estróza oviec = nepravá vrtohlavosť = oestrosis

ochorenie oviec vyvolané larvami ovčieho strečka *Oestrus ovis*; prebieha za podobných nervových príznakov ako pravá vrtohlavosť – cenuróza

strongylatózy

invázne choroby vyvolávané parazitickými nematódami z podradu *Strongylata*

strongylidózy koní

skupina helmintóz vyvolávaných tzv. veľkými a malými strongyloidmi

strongyloidóza

choroba vyvolávaná niektorým helmintom z rodu *Strongyloides*

strongylóza

helmintóza koní vyvolávaná parazitickým červom *Strongylus equinus* (čeľaď *Strongylidae*)

téniarynchóza

helmintóza ľudí vyvolávaná pásomnicami *Taeniarynchus saginatus*

tenkohlavce = trichocefaly = Trichocephalata

podrad parazitických nematódov s tenkou vláskovite pretiahnutou prednou časťou tela

trematodóza = trematodosis

parazitárna choroba vyvolaná cicavicami (starší názov pre cicavice je motolice)

trichonematidózy

helmintózy koní vyvolávané parazitickými červami z čeľade *Trichonematidae*, nazývanými tiež „malými strongyloidmi koní“

trňohlavce = akantocéfaly = Acanthocephala

trieda parazitických červov z podkmeňa hlístovcov (*Nemathelminthes*), majúci na hlavovom konci výbežok (rostellum) s prichytcovacími háčikmi

vodniak = *Limnaea truncatula* = *Galba truncatula*

drobný vodný slimák (0,5–1 cm) s vretenovitou pravotočivou ulitou o 4–5 závitoch, ktorý žije v plytkých vodách a je medzihostiteľom cicavice *Fasciola hepatica*

Komisija pre veterinársku terminológiu

NÁZVOSLOVIE VIRÓZ RASTLÍN

Vit Bojňanský

Laboratórium ochrany rastlín PČSAPV, Ivanka pri Dunaji

Rýchle a rozsiahle pokroky v rastlinnej virológii v posledných rokoch si vyžadujú, aby sa zvýšená pozornosť venovala aj terminologickým otázkam. Materiál sa množí, počet zistených a opísaných viróz narastá a často píšu autori o jednej a tej istej viróze pod rôznymi názvami. Nejednotnosť v názvosloví uberať prácam na presnosti, myli vo virológii menej zbehlých, ba aj samotných špecialistov virológov a prejavuje sa aj u dokumentaristov a prekladateľov resumé, či už ide o pasívne alebo aktívne preklady.

Materiál názvoslovia v slovenskej, českej, ruskej, anglickej, nemeckej reči a latinských názvoch (pokiaľ sú vytvorené) bol pripravený a s ohľadom na doterajšie popredné základné práce o rastlinnej virológii. V prípadoch, kde sa z literatúry nepodarilo získať vhodný názov pre niektorú virózu v príslušnom jazyku, bol tento názov vytvorený zostavovateľom materiálu. Slovenské a české názvoslovie bolo v dňoch 10. a 11. januára 1961 prediskutované v Komisii ochrany rastlín Československej akadémie poľnohospodárskych vied, na ktorej sa zúčastnili títo virológovia, resp. pracovníci ochrany rastlín a lingvisti: C. Sc. dr. inž. J. Benada, akademik C. Blatný, C. Sc. inž. V. Bojňanský, C. Sc. RNDr. J. Brčák, C. Sc. inž. J. Čača, C. Sc. inž. M. Čech, inž. J. Čermák, C. Sc. PhDr. J. Horecký, C. Sc. RNDr. K. Králiková, A. Kowalská, prom. biol. V. Kosljarová, dr. inž. B. A. Kvičala, C. Sc. inž. V. Mokrá, C. Sc. inž. Š. Neubauer, C. Sc. RNDr. A. Pintera, C. Sc. inž. J. Pozdína, C. Sc. inž. V. Průša, prof. dr. J. Smolák, prof. PhDr. K. Sochor, C. Sc. inž. J. Svobodová, C. Sc. RNDr. V. Valenta, RNDr. J. Zakopal, člen korešpondent CSAZV. Pisomné pripomienky

k návrhu zaslali, příp. svoju osobnú neúčast' ospravedlnili: doc. dr. RNDr. inž. M. Drachovská, dr. inž. E. Jermoljev a Výskumný ústav zemiakársky v Havlíčkovom Brode.

Opisy viróz uvádzaných v tomto názvosloví čitateľ nájde v knihe *Virusové choroby rastlín*, ktorú spracoval a do tlače zadal kolektív autorov pod vedením C. Sc. inž. V. Bojiňanského a ktorá vyjde v prvej polovici r. 1962 v Slovenskom vydavateľstve poľnohospodárskej literatúry v Bratislave.

Za spresnenie názvov v ruštine a nemčine vyslovujem úprimnú vďaka dr. G. M. Razviazkinovej, pracovníčke Moskovskej stanice ochrany rastlín v Moskve, a dr. K. Schmelzerovi, pracovníkovi Ústredného biologického ústavu DAL, Ústavu fytopatológie v Ascherleben. Vďaka patrí aj všetkým pracovníkom, ktorí svojimi pripomienkami a spoluprácou pomohli pri vypracovaní a zverejnení tohto názvoslovia.

V mene Komisie ochrany rastlín ČSAV prosím čitateľov o rešpektovanie tohto názvoslovia pri ďalších prácach a súčasne o pripomienky, ktoré by pomohli postupne zlepšovať a spresňovať toto názvoslovie, príp. zlepšiť podklady pre plánované prediskutovanie virologického názvoslovia na širšom medzinárodnom fóre.

VIRÓZY OBLNÍN

Průzkvovitost' pšenice. Prouzkvovitost' pšenice. Штриховатая мозаика пшеницы. Wheat striate (European wheat striate mosaic). Das streifige Mosaik des Weizens.

Zakrpatenost' pšenice. Zakrslost' pšenice. Карликовость пшеницы. Wheat dwarf. Die Verzweigung des Weizens.

Ruská mozaika pšenice. Ruská mozaika ozimní pšenice. Мозаика озимой пшеницы. Wheat mosaic (winter). Das russische Winterweizenmosaik. *Triticum virus 8* ZAŽURILLO et SITNIKOVA. *Fractilinea tritici* McKINNEY. *Gramineovirus tritici* RYŽKOV.

Americká mozaika pšenice. Americká mozaika pšenice. Американская мозаика пшеницы. Wheat mosaic (soil-borne). Das amerikanische Weizenmosaik. *Triticum virus 1* (McKINNEY) SMITH. *Marmor tritici* HOLMES.

Čarkovitost' pšenice. Čarkovitost' pšenice. Полосатая мозаика пшеницы. Wheat streak mosaic. Das Strichelmosaik des Weizens. *Marmor virgatum* var. *typicum* McKINNEY.

Škvrnitá mozaika pšenice. Škvrnitá mozaika pšenice. Пятнистая мозаика пшеницы. Wheat spot mosaic. Das Fleckmosaik des Weizens.

Průzkvovitost' jačmeňa. Prouzkvovitost' ječmene. Ложная штриховатость ячменя. Barley stripe mosaic. Das Streifenmosaik der Gerste. *Virothric hordei* (PROČENKO) RYŽKOV.

Žltá zakrpatenost' jačmeňa. Žltá zakrslost' ječmene. Желтая карликовость ячменя. Barley yellow dwarf. Die Gelbverzweigung der Gerste. *Hordeum virus nanescens* RADEMACHER et SCHWARZ.

Žltá mozaika jačmeňa. Žltá mozaika ječmene. Желтая мозаика ячменя. Barley yellow mosaic. Das Gelbmosaik der Gerste.

Sterilná zakrpatenost' ovsu. Sterilní zakrslost' ovsu. Стерильность колосьев овса. Oat steril dwarf. Die sterile Verzweigung des Hafers.

Trsnatost' ovsu. Trsnatost' ovsu. Закукливание овса. Oat pseudo-rosette disease. Die Pseudorosettenkrankheit des Hafers. *Avena virus 1* SUCHOV et VOVK. *Fractilinea avenae* McKINNEY. *Gramineovirus avenae* RYŽKOV.

Mozaika ovsu. Mozaika ovsu. Мозаика овса. Oat mosaic (soil-borne). Das Hafermosaik. *Marmor terrestre* McKINNEY.

Pruhovitost' kukurice. Pruhovitost' kukurice. Полосатость кукурузы. Maize stripe. Die Streifigkeit des Maises.

Mozaika kukurice. Mozaika kukurice. Мозаика кукурузы. Maize mosaic. Das Streifenmosaik des Maises. *Zea virus 1* (KUNKEL) SMITH. *Marmor zeae* HOLMES.

Čarkovitost' kukurice. Čarkovitost' kukurice. Полосатость кукурузы. Maize streak. Die Strichelkrankheit des Maises. *Zea virus 2* (STOREY) SMITH. *Marmor maidis* var. *typicum* HOLMES. *Fractilinea maidis*⁸ (HOLMES) McKINNEY.

Zakrpatenost' kukurice. Zakrslost' kukurice. Карликовость кукурузы. Maize stunt. Die Verkümmerngskrankheit des Maises.

Drsná zakrpatenost' kukurice. Drsná zakrslost' kukurice. Низкорослость кукурузы. Maize epidemic dwarfing. Die Zwergkrankheit des Maises.

Žilkovitost' kukurice. Žilkovitost' kukurice. Измельчение початков кукурузы. Maize wallaby ear. Die Aderverdickung des Maises. *Galla, zeae* McKINNEY.

Kropenatost' kukurice. Kropenatost' kukurice. Крапчатость кукурузы. Maize leaf fleck. Die Blattsprenklung des Maises. *Corium zeae* STONER.

Červenolistost' baru. Červenolistost' baru. Покраснение листьев петионника. Red leaf of the foxtail millet. Die Rotblättrigkeit der italienischen Borstenhirse.

Červená průzkvovitost' čiroku. Červená prouzkvovitost' čiroku. Красная полосатость сорго. Freckled red stripe. Die Rotstreifigkeit des Sorgum.

Žltáka čiroku. Žltutenka čiroku. Пожелтение сорго. Freckled yellow and stripe. Die Vergilbung des Sorgum.

VIRÓZY ZEMIAKOV

Degenerácia zemiaka. Degenerace brauboru. Вырождение картофеля. Potato degeneration. Der Kartoffelabbau. Zhoršenie zdravotného stavu a úrodnosti zemiakov po napadnutí vírusovými chorobami.

Zvinutka zemiaka. Svinutka bramboru. Скручивание листьев картофеля. Potato leaf roll. Die Blattrollkrankheit der Kartoffel. *Solanum virus 14* (ARPEL) SMITH. *Corium solani* HOLMES. *Quarjaria tuberosi* RYŽKOV.

Čiarkovitost zemiaka (Y virus zemiaka). Čiarkovitost bramboru. Y вирус картофеля. Potato veinbanding. Die Strichelkrankheit der Kartoffel. *Solanum virus 2* (ORTON) SMITH. *Marmor upsilon* HOLMES. *Aphidophilus tuberosi* RYŽKOV.

Mozaika zemiaka (X virus zemiaka). Mozaika bramboru. X вирус картофеля. Potato mottle. Das X-Mosaik der Kartoffel. *Solanum virus 1* (ORTON) SMITH. *Annulus dubius* HOLMES. *Solanophilus tuberosi* RYŽKOV.

A viróza zemiaka (A virus zemiaka). A viróza bramboru. A вирус картофеля. Potato veinal mosaic. Das A-Mosaik der Kartoffel. *Solanum virus 3* (MURPHY et McKay) SMITH. *Marmor solani* HOLMES. *Aphidophilus solani* (PROČENKO) RYŽKOV.

S viróza zemiaka (S virus zemiaka). S viróza bramboru. S вирус картофеля. Potato paracrinkle. Die S-Virus-Krankheit der Kartoffel. *Solanum virus 7* (SALAMAN et LePELLEY) SMITH. *Marmor anglicae* HOLMES. *Virothria solani* (PROČENKO) RYŽKOV.

Aukubová mozaika zemiaka. Aukubová mozaika bramboru. Аукуба мозаика картофеля. Potato aucuba mosaic. Das Aucuba-Mosaik der Kartoffel. *Solanum virus 8* (CLINCH, LOUGHNANE et MURPHY) SMITH. *Solanum virus 9* (MURPHY et QUANJER) SMITH. *Marmor aucuba* HOLMES. *Aphidophilus maculogenus* (PROČENKO) RYŽKOV.

Kučeravost zemiaka. Kačeravost bramboru. Кучерчатость картофеля. Potato crinkle. Die Kränselfkrankheit der Kartoffel. Komplexná viróza spôsobovaná vírusmi X + A.

Stolbur zemiaka. Stolbur bramboru. Столбур картофеля. Potato stolbur. Die Stolburkrankheit der Kartoffel. *Leptomotopus Koraževsčianus* RYŽKOV.

Metlovitost zemiaka. Metlovitost bramboru. Метельчатость картофеля. Potato witches' broom. Die Hexenbesenkrankheit der Kartoffel. *Solanum virus 15* (HUNGERFORD et DANA) SMITH. *Chlorogenus solani* HOLMES. *Leptomotopus solanacearum* RYŽKOV.

Zvinutková mozaika zemiaka. Svinutková mozaika bramboru. Мозаичность скрученных листьев картофеля. Potato leaf rolling mosaic. Das Rollmosaik der Kartoffel. *Solanum virus 11* (SCHULTZ et FOLSOM) SMITH.

Vretenovitost zemiakov. Vretenovitost bramborů. Вретенovidность клубней картофеля. Potato spindle tuber. Die Spindelknollenkrankheit der Kartoffel. *Solanum virus 12* (SCHULTZ et FOLSOM) SMITH. *Acrogenus solani* var. *vulgaris* HOLMES.

Gotika zemiaka. Gotika bramboru. Готика картофеля. Potato Gothic. Die Gotikkrankheit der Kartoffel.

Nekróza zemiakov. Nekróza bramborů. Некротическая пятнистость клубней картофеля. Potato tuber necrosis. Die nekrotische Fleckigkeit der Kartoffelknollen.

Žltá zakrpatenosť zemiaka. Žltá zakrslost bramboru. Желтая карликовость картофеля. Potato yellow dwarf. Die Gelbzwerigkeit der Kartoffel. *Solanum virus 16* (BARRUS et CHUPP) SMITH. *Marmor vastans* HOLMES. *Virococcus solani* (PROČENKO) RYŽKOV.

Zakrpatenosť zemiaka. Zakrslost bramboru. Карликовость картофеля. Potato stunt. Die Stauchekrankheit der Kartoffel.

Žltutie žiliek zemiaka. Žloutnutí žilek bramboru. Пожелтение жилок картофеля. Potato yellow vein. Die Gelbnervigkeit der Kartoffel.

Ružovenie vrcholov zemiaka. Růžování vršků bramboru. Пурпурная верхушка картофеля. Potato purple (yellow) top wilt. Die Büschelkopfkrankheit der Kartoffel. Choroba je zapříčinovaná vírusom žltacky astrovky a príbuznými vírusmi.

Ružicovitost zemiaka. Růžicovitost bramboru. Букетная болезнь картофеля. Potato bouquet. Die Bukettkrankheit der Kartoffel.

Strakatost stoniek zemiaka. Strakatost stonků bramboru. Крапчатость стебля картофеля. Potato stem mottle. Die Stengelbuntkrankheit der Kartoffel. *Virus nekrotickej kučeravosti tabaku*.

Pseudoaukubová mozaika zemiaka. Pseudoaukubová mozaika bramboru. Ложная аукуба-мозаика картофеля. Potato pseudo-aucuba mosaic. Das falsche Kartoffel-Aucuba. *Virus kráčkovitosti tabaku*.

Bledá škrvnitost zemiaka. Bledá škrvnitost bramboru. Мarmorность картофеля. Potato calico. Die Kaliko-Krankheit der Kartoffel. *Virus mozaiky lucerny*.

Zelená zakrpatenosť zemiaka. Zelená zakrslost bramboru. Зеленая карликовость картофеля. Potato green dwarf disease. Die Grünzwerigkeit der Kartoffel. *Virus vrcholovej kučeravosti repy*.

VIRÓZY REPY A ČAKANKY

Žltacka repy. Žloutenka řepy. Желтуха свеклы. Beet yellows. Die Vergilbungskrankheit der Rübe. *Beta virus 4* (ROLAND et QUANJER) SMITH. *Corium betae* HOLMES. *Aphidophilus chenopodii* (PROČENKO) RYŽKOV.

Siefovitost repy. Sifovitost řepy. Желтая пятчатость свеклы. Beet yellow net disease. Die Gelbnetzkrankheit der Rübe.

Nekrotická škrvnitost repy. Nekrotická škrvnitost řepy. Некротическая пятнистость свеклы. Beet virus spot. Die viröse Fleckigkeit der Rübe.

Írská žltáčka repy. Írská žloutenka řepy. Ирландская желтуха свеклы. Beet 41 yellows. Die Vergilbungskrankheit des Stammes 41 der Zuckerrübe.

Mozaika repy. Mozaika řepy. Мозаика свеклы. Beet mosaic. Das Rübenmosaik. *Beta virus 2* (LIND) SMITH. *Marmor betae* HOLMES. *Aphidophilus betae* RYŽKOV.

Kučeravost repy. Kadeřavost řepy. Курчавость листьев свеклы. Beet leaf curl. Die Kräuselkrankheit der Rübe. *Beta virus 3* (WILLE) SMITH. *Savovia betae* HOLMES. *Piesmaphilus europaeus* RYŽKOV.

Vrcholová kučeravost repy. Vrcholová kadeřavost řepy. Курчавость верхушки свеклы. Beet curly top. Die Kräuselschopfkrankheit der Rübe. *Beta virus 1* (BONCQUET et HARTUNG) SMITH. *Chlorogenus euteticicola* HOLMES.

Savojská kučeravost repy. Savojská kadeřavost řepy. Савой свеклы. Beet savoy disease. Die amerikanische Kräuselkrankheit der Rübe. *Beta virus 5* (COONS, KOTILA et STEWART) SMITH. *Savovia piesmae* HOLMES. *Piesmaphilus americanus* RYŽKOV.

Žlté vädnutie repy. Žltuté vadnutí řepy. Желтое увядание свеклы. Beet yellow wilt. Die viröse Gelbwolke der Rübe. *Beta virus 6* BENNET et MUNCK.

Latentná viróza repy. Latentní viróza řepy. Латентная болезнь свеклы. Beet latent virus disease. Das verborgene Rübenvirus. *Beta virus innocens* SMITH.

Kružkovitosť repy. Kroužkovitost řepy. Кольцевая пятнистость свеклы. Beet ring spot. Die Ringfleckigkeit der Rübe. Virus čiernej krúžkovitosti rajčiaka.

Škvrnitost čakanky. Škvrnitost čekanky. Пятнистость цикория. Cichory blotch. Die Fleckenkrankheit der Zichorie. *Cichorium virus 1* KVÍČALA. *Marmor cichorii* KVÍČALA.

Mozaika čakanky. Mozaika čekanky. Мозаика цикория. Cichory mosaic. Das Zichorie-Mosaik. Virus mozaiky uhorky.

VIRÓZY TECHNICKÝCH PLODÍN

Mozaika tabaku. Mozaika tabáku. Мозаика табака. Tobacco mosaic. Das Tabakmosaik. *Nicotiana virus 1* (MAYER) SMITH. *Marmor tabaci* HOLMES. *Virothrix Ivanovskii* RYŽKOV.

Kružkovitosť tabaku. Kroužkovitost tabáku. Кольцевая пятнистость табака. Tobacco ring spot. Die Tabakringfleckigkeit der Tabakpflanze. *Nicotiana virus 12* (FROMME) SMITH. *Annulus tabaci* HOLMES. *Crystallococcus cyclo-genus* (PROCENKO) RYŽKOV.

Nekróza tabaku. Někroza tabáku. Некроз табака. Tobacco necrosis. Die Tabaknekrose-Krankheit. *Nicotiana virus 11* (SMITH et BALD) SMITH. *Marmor lethale* HOLMES. *Crystallococcus tabaci* RYŽKOV.

Nekrotická kučeravost tabaku. Nekrotická kadeřavost tabáku. Курчавая полосатость табака. Tobacco rattle-disease. Die Mauke-Krankheit des Tabaks. *Nicotiana virus 5* (BÖNING) SMITH. *Virothrix minimus* (PROCENKO) RYŽKOV.

Biela škvrnitost tabaku. Bílá škvrnitost tabáku. Белая пестрица табака. Tobacco white spot. Die Weissfleckigkeit des Tabaks.

Leptaná mozaika tabaku. Leptaná mozaika tabáku. Гравировка табака. Tobacco etch. Das Ätzmosaik des Tabaks. *Nicotiana virus 7* (JOHNSON) SMITH. *Marmor erodens* HOLMES. *Aphidophilus tabaci* (PROCENKO) RYŽKOV.

Růžicovitost tabaku. Růžicovitost tabáku. Розетчатость табака. Tobacco rosette disease. Die Tabakrosettenkrankheit.

Kučeravost tabaku. Kadeřavost tabáku. Курчавость листьев табака. Tobacco leaf curl. Die Tabakkräuselkrankheit. *Nicotiana virus 10* (STOREY) SMITH. *Ruga tabaci* HOLMES.

Čarkovitost tabaku. Čarkovitost tabáku. Полосатость табака. Tobacco streak. Die Strichelkrankheit des Tabaks. *Nicotiana virus 8* (JOHNSON) SMITH. *Annulus orae* HOLMES.

Bronzovitost tabaku. Bronzovitost tabáku. Уродливость верхушки табака. Tobacco wilt. Die Blattwelke des Tabaks. Virus bronzovitosti rajčiaka.

Vrcholová chloróza machorky. Vrcholová chloróza machorky. Верхушечный хлороз махорки. Top chlorosis of *Nicotiana rustica*. Die Büschelchlorose des Tabaks *N. rustica*.

Stolbur tabaku. Stolbur tabáku. Столбур табака. (Монтарь.) Tobacco stolbur. Die Stolbur-Krankheit des Tabaks. *Leptomotopus Koraezeianus* RYŽKOV.

Žltá zakrpatenosť tabaku. Žltá zakrslost tabáku. Желтая карликовость табака. Tobacco yellow dwarf. Die Gelbwergung des Tabaks. *Morus reprimens* HOLMES.

Hnednutie žiliek tabaku. Hnednutí žilek tabáku. Жилковый некроз табака. Tobacco vein necrosis. Die Tabakrippenbräune. *Marmor upslon* var. *costaenecans* KLINKOWSKI et SCHMELZER. Kmeň Y vírusu zemiaka alebo vírusu mozaiky tabaku.

Průžkovitosť konopy. Proužkovitost konopě. Полосатость конопли. Hemp streak. Die Streifenkrankheit des Hanfes.

Kučeravost ľanu. Kadeřavost ľnu. Курчавость льна. Flax crinckle. Die Kräuselkrankheit des Flacheses.

Žltáčka ľanu. Žloutenka ľnu. Желтуха льна. Yellows disease of flax. Die Vergilbung des Flacheses.

Mozaika horčice čiernej. Mozaika hořčice černé. Мозаика горчицы. Black mustard mosaic. Das Brassica-nigra-Mosaik.

Kučeravá mozaika repky. Kadeřavá mozaika řepky. Курчавая мозаика репы. Rape savoy. Das Kräuselmosaik der Kohlrübe. *Savoya napi* HOLMES.

Mozaika maku. Mozaika máku. Мозаика мака. Poppy mosaic. Das Mohnmosaik.

Mozaika slnečnice. Mozaika slnečnice. Мозаика подсолнечника. Sunflower mosaic. Das Sonnenblumenmosaik.

VIRÓZY CHMEĽU

Kučeravosť chmeľu. Kadeřavosť chmele. Крапивовидность хмеля. Hop nettle head. Die Nesselkrankheit des Hopfens. *Humulus virus 2* (DUFFIELD) SMITH. *Chlorogenus humuli* HOLMES.

Nákazlivá neplodnosť chmeľu. Nákazlivá neplodnosť chmele. Инфекционная стерильность хмеля. Hop infectious sterility. Die infektiöse Sterilität des Hopfens.

Mozaika chmeľu. Mozaika chmele. Мозаика хмеля. Hop mosaic. Das Hopfenmosaik. *Humulus virus 1* (SALMON) SMITH.

Vírusová chloróza chmeľu. Virová chloróza chmele. Хлороз хмеля. Hop chlorotic disease. Die chlorotische Krankheit des Hopfens. *Humulus virus 3* et *4* (SALMON et WARE) SMITH.

Škvrnitá trhavosť chmeľu. Škvrnitá trhavosť chmele. Пятнистость и разорванность хмеля. Hop split leaf blotch. Die Blattrissfleckigkeit des Hopfens.

Zborcenie listov chmeľu. Zborcení listů chmele („raňák“).

Lianovitosť chmeľu. Lianovitosť chmele.

Vírusové žltnutie chmeľu. Virové žloutnutí chmele.

Vírusové belenie listov chmeľu. Virové běláni listů chmele.

Zvlnená napuchnutosť chmeľu. Zvlňená napuchlost chmele.

Erbovitosť chmeľu. Erbovitosť chmele.

Dlhohaločnatosť chmeľu. Dlouhohaločnatosť chmele.

Sieťová nekróza chmeľu. Síťová nekróza chmele.

Nekrotická pluzgiernatosť chmeľu. Nekrotická puchýřnatosť chmele.

VIRÓZY STRUKOVÍN

Obyčajná mozaika fazule. Obecná mozaika fazolu. Мозаика фасоли. Bean common mosaic. Das gewöhnliche Mosaik der Gartenbohne. *Phaseolus virus 1* SMITH. *Marmor phaseoli* HOLMES. *Aphidophilus phaseoli* RÝŽKOV.

Žltá mozaika fazule. Žltá mozaika fazolu. Желтая мозаика фасоли. Bean yellow mosaic. Das Gelbmosaik der Gartenbohne. *Phaseolus virus 2* (PIERCE) SMITH. *Marmor manifestum* FRANDSEN. *Aphidophilus phaseoli* RÝŽKOV.

Južná mozaika fazule. Jižní mozaika fazolu. Южная мозаика фасоли. Southern bean mosaic. Das südliche Bohnenmosaik. *Marmor laesifaciens* ZAUMEYER et HARTER.

Bodkovitosť fazule. Tečkovitost fazolu. Желтая гравировка фасоли. Bean yellow stipple. Das Gelbtüpfeligkeit der Gartenbohne.

Strakatosť strukov fazule. Strakatosť lusků fazolu. Крапчатость бобов фасоли. Bean pod mottle. Die Hülsenscheckung der Gartenbohne. *Marmor valcolarum* ZAUMEYER et THOMAS.

Vírusové vädnutie fazule. Virové vadnutí fazolu. Увидание листьев фасоли. Bean leaf wilt. Die Blattwelke der Gartenbohne.

Zelenokvetosť fazule. Zelenokvětost fazolu. Позеленение лепестков фасоли. Bean phyllody. Die Blütenvergrünung der Gartenbohne. *Virus žltáčky astrovky*.

Žilková nekróza fazule. Žilková nekróza fazolu. Пунктирная полосатость фасоли. Bean stipple streak. Die stippelstreep-Krankheit der Gartenbohne. *Virus nekrozy tabaku*.

Kružkovitosť fazule. Kružkovitosť fazolu. Кольцевая пятнистость фасоли. Bean ring spot. Die Ringfleckigkeit der Gartenbohne. *Virus ružicovitosti zemiaka*.

Žltá mozaika fazule mesiacovitej (limy). Žltá mozaika fazolu měsíčního. Желтая мозаика *Phaseolus lunatus*. Bean double yellow mosaic. Das Gelbmosaik der Limabohne.

Mozaika fazule mesiacovitej (limy). Mozaika fazolu měsíčního. Мозаика *Phaseolus lunatus*. Bean double mosaic. Das Limabohnenmosaik. *Virus mozaiky uhorky*.

Výrastková mozaika hrachu. Vyrůstková mozaika hrachu. Деформирующая мозаика гороха. Pea enation mosaic. Das scharfe Adermosaik der Erbse. *Pisum virus 1* (OSBORN) SMITH. *Marmor pisi* HOLMES.

Obyčajná mozaika hrachu. Obecná mozaika hrachu. Мозаика гороха. Pea common mosaic. Das gewöhnliche Erbsenmosaik. *Pisum virus 2* (DOOLITTLE et JONES) SMITH. *Marmor leguminosarum* HOLMES. *Aphidophilus pisi* RÝŽKOV.

Prúžkovitosť hrachu. Proužkovitosť hrachu. Полосатость гороха. Pea streak. Die Strichelkrankheit der Erbse. *Pisum virus 3* CHAMBERLAIN. *Pisum virus 5* WEIS. *Marmor iners* HOLMES.

Strakatá mozaika hrachu. Strakatá mozaika hrachu. Крапчатость гороха. Pea mottle. Die Scheckung der Erbse. *Marmor efficiens* JOHNSON.

Vírusové vädnutie hrachu. Virové vadnutí hrachu. Увидание гороха. Pea wilt. Die Welkekrankheit der Erbse. *Marmor repens* JOHNSON.

Mozaika bôbu. Mozaika bobu. Мозаика боба обыкновенного. Common broad bean mosaic. Das echte Ackerbohnenmosaik. *Vicia virus 1* POZDENA et al. *Vicia virus varians* QUANTZ. *Virococcus viciis fabae* (PROCENKO) RÝŽKOV.

Zvinutka bóbu. Svinutka bobu. Скручивание листьев боба обыкновенного. Broad bean leaf roll. Die Blattrollkrankheit der Ackerbohne. *Pisum virus 8* ROLAND. *Vicia virus chlorogenus* (QUANTZ et VOLK).

Strakatá mozaika bóbu. Strakatá mozaika bobu. Крапчатость боба обыкновенного. Broad bean mottle mosaic. Das Schekungmosaik der Akerbohne.

Vírusové vädnutie bóbu. Virové vadnutí bobu. Увядание боба обыкновенного. Broad bean wilt. Die Welkekrankheit der Ackerbohne.

Mozaika sóje. Mozaika sója. Мозаика сои. Soybean mosaic. Das Sojabohnenmosaik. *Soja virus 1* SMITH. *Marmor sojae*.

VIRÓZY KRMOVÍN

Žilková mozaika ďateliny lúčnej. Žilková mozaika jetele lúčnoho. Жилковая мозаика клевера лугового. Red clover vein mosaic. Das Kleeadernmosaik. *Trifolium virus 2* WEISS. *Marmor trifolii* HOLMES. *Aphidophilus leguminosus* (PROČENKO) RYŽKOV.

Zelenokvetosť ďateliny. Zelenokvetosť jetele. Позеление лепестков клевера. Clover phyllody. Die Blütenvergrünung des Weissklee. *Marmor trifolii* HOLMES.

Mozaika ďateliny hybridnej. Mozaika jetele zvrhého. Мозаика клевера гибридного. Alsia clover mosaic. Das Schwedenklee mosaic. *Trifolium virus 3* ZAUMEYER. *Marmor fastidiosus* HOLMES.

Žltá mozaika ďateliny plazivej. Žltá mozaika jetele plazivého. Желтая мозаика клевера ползучего. Ladino clover yellow patch. Die Gelbfleckigkeit des Weissklee. *Marmor medicaginis* var. *Ladino* KREITLOW et PRICE.

Kujovitost listov ďateliny. Kujovitost listů jetele. Деформированность листьев клевера. Clover club leaf. Die Spindelkrankheit des Inkarnat-Klee. *Aureogenus clavifolium* BLACK.

Mozaika lucerny. Mozaika vojtěšky. Мозаика люцерны. Lucerne mosaic. Das Luzernemosaik. *Medicago virus 1* SMITH. *Marmor medicaginis* HOLMES. *Crystallococcus medicaginis* RYŽKOV.

Zakrpatenosť lucerny. Zakrslost vojtěšky. Карликовость люцерны. Lucerne dwarf. Die Zwergkrankheit der Luzerne. *Medicago virus 3* SMITH. *Morsus suffodiens* HOLMES.

Metlovitosť lucerny. Metlovitosť vojtěšky. Карликовая кустистость люцерны. Lucerne witches' broom. Die Hexenbesenkrankheit der Luzerne. *Medicago virus 4* SMITH. *Chlorogenus medicaginis* HOLMES.

Bradavičnatosť lucerny. Bradavičnatosť vojtěšky. Бородавчатость люцерны. Lucerne papillosity. Die Warzenkrankheit der Luzerne.

Mozaika komonice. Mozaika komonice. Мозаика дощаника. White sweet clover mosaic. Das Steinkleemosaik. *Aphidophilus meliloti* (PROČENKO) RYŽKOV.

Růžicovitost vtáčeji nohy. Růžicovitost ptačí nohy. Розетчатость сераделлы полевой. Seradella rosette disease. Die Rosettenkrankheit der Seradella. *Aphidophilus ornithopi* (PROČENKO) RYŽKOV.

Mozaika lupiny. Mozaika lupiny. Мозаика люпина. Lupin mosaic. Das Lupinenmosaik. *Lupinus virus 1* MASTERBROEK.

Hnednutie lupiny. Hnědnutí lupiny. Некротическая мозаика люпина. Lupin browning. Die Lupinenbräune. *Virus mozaiky uhoriky*.

Žltá mozaika kvaky. Žltá mozaika tuřinu. Желтая мозаика турнепа. Turnip yellow mosaic. Das Gelbmosaik der Wasser- und Kohlrübe. *Crystallococcus cruciferae* RYŽKOV.

Kučeravosť okrúhlice. Kadefavosť vodnice. Морщинистость турнепа. Turnip crinkle. Die Kräuselkrankheit der Wasserrübe.

Žltáčka kvaky. Žltoutenka tuřinu. Пожелтение брюквы. Turnip yellows. Die Kohlrübenvergilburg. *Brassica virus 5* VANDERWALLE et ROLAND.

Mozaika stoklasu. Mozaika sveřepu. Мозаика коосты. Bromo mosaic. Das Gelbmosaik der Trespe. *Marmor graminis* MCKINNEY.

Průžkovitost reznacky. Proužkovitost srhy laločnaté. Полосатость ежи сборной. Cocksfoot streak. Die Strichelkrankheit des Knalgrases. *Aphidophilus dactyli* (PROČENKO) RYŽKOV.

Mozaika mátonohu. Mozaika jilku. Мозаика райграсса. Ryegrass mosaic. Das Weidelgrasmosaik.

SLOVENSKO-MAĎARSKÝ KNIHOVEDNÝ SLOVNÍK

(Ukážka)

K

kalendár	naptár
kalendárny rok	naptárev
kameňoryt	kömetszet
kameňotlač	könyomat, litográfia
kancelária	iroda
pozri tlačová k.	
kapacita skladu	raktár befogadóképessége
kapitola	fejezet
pozri úvodná k., záverečná k.	
karbónový papier	karbonpapier
karta	kártya
kartónový list medzinárodného formátu	nemzetközi méretű kartonlap
kartónový listok	kartoncédula, kartonlap
kartónový papier	kartonpapier

kartotečná skrinka

kartotečná škatuľa

kartotečný list čitateľa

kartotečný listok

kartotéka

pozri abecedná k., lepenková k.

kartotéka lehôt (vo výpočítaných protokole)

kartotéka na žiadanky čitateľov

kartotéka návrhov

kartotéka recenzii

kasíno

katalóg

pozri abecedný k., albumový k., autorský abecedný k., analytický k., anotovaný k., anotovaný tlačový k., čítateľský k., čitateľský k., čitateľský abecedný k., čitateľský systematický k., doplnkový k., generálny k., heslový k., hlavný k., inventárny k., knihkupecký k., križený k., listkový k., miestny k., nástenný k., odporúčajúci k., osobitný k., otáčavý k., panoramatický k., plagátový k., pomocný k., predmetový k., prezenčný k., repozitný k., skladový k., slovníkový k., služobný k., služobný abecedný menný k., služobný systematický k., systematický k., tematický k., tlačový k., topografický k., typový k., úradný k., ústredný k., všeobecný k., vzorový k., základný k., zošitový k., zväzkový k.

katalóg časopiseckých článkov

katalóg knižnej formy

katalóg na stojane

katalóg noriem

katalóg okresnej knižnice

katalóg podľa desiatinného triedenia

katalóg podobizní

katalóg prvotlačí

kartotékszekrény

céduladoboz

olvasói törzslap

kartotékcédula

kartoték

határidős doboz

doboz az olvasói kérelap számára

javaslati kartoték

recenziós kartoték, bírálati —

kaszinó

katalógus, jegyzék, címjegyzék

cikk-katalógus

könyvalakú katalógus

állványos katalógus

szabványkatalógus

járásí könyvtár katalógusa

tizedesrendszertű szakkatalógus

arcképekatalógus

ősnymotvatvány-katalógus

katalóg zachytený na filme

katalógizácia

pozri ústredná k.

katalógizácia miestnosť

katalógizácia pravidiel

katalógizácia listok

katalógizácia listok medzinárodného formátu

katalógizátor

katalógizovanie

katalógizovať

kázeň

klasická literatúra

klasický spisovateľ

klasifikácia

klasifikácia (knih)

klasifikačná tabuľka

klasifikačný

klasifikačný číselný znak

kláštorná knižnica

klávesy na písacom stroji

klínové písmo

klubová knižnica

knižčiacia knižnica

knihy

pozri antikvárna k., braková k., číslovaná k., defektná k., evidovaná k., chybná k., inventárna k., kuchárska k., kúpená k., miadežnícka k., modlitebná k., najvyhľadávanejšia k., nevrátená k., nezaraďená k., novovychádzajúca k., novozískaná k., objemná k., obrázková k., odborná k., opotrebovaná k., pamätná k., poškodená k., požičaná k., prečítaná k., prírastková k., príručná k., recenzovaná k., rozprávková k., ručne písaná k., rukopisná k., stará k., stratená k., svätá k., šitá k., tlačová k., vedecká k., vrátená k.,

katalógus filmen

címfelvétel, címfelvételezés, katalógizálás

címleíróterem

címleírási szabályzat, katalógizálás szabályai

katalóguscédula, katalóguslap nemzetközi méretű katalógus cédula

címfelvételező

katalógizálás

katalógizálni

egyházi beszéd, prédikáció

klasszikus irodalom

klasszikus író

osztályozás

szakozás, könyvek szakozása

osztályozási táblázat, osztályozótáblázat

osztályozási

osztályozási számjelzet

kolostori könyvtár

írógépbillentyűk

ékirás

klubkönyvtár

hercegi könyvtár

könyv

vrecková k., vyčiarknutá k., vyčlenená k., vypožičaná k., vyradená k., vzácna k., zašpínená k., zbytočná k., zľavnená k., značne rozšírená k., zničená k., žiadaná k.

kniha fóliového formátu
kniha je v oprave
kniha je v tlači
kniha kvartového formátu
kniha na čítanie
kniha na vlepovanie výstrižkov

kniha návšteev
kniha nevrátená včas
kniha nezaraďená do fondu
kniha noviel
kniha sťažnosť
kniha požičaná na krátky čas
kniha predškolského veku
kniha prejavov návštevníkov
kniha s abecedným radičom, indexom
kniha so zreteľom na obsah
kniha v užšom zmysle
kniha veľkého formátu
kniha vypožičaná na dlhší čas

kniha vytlačená na dva stĺpce
kniha z hliených tabulí
kniha žalmov
kniha želaní
knižár
knižárska dielňa
knižárska jednotka
knižárske plátne
knižársky denník
knižársky zväzok
knižárstvo
knižkupec
knižkupecká bibliografia
knižkupecká cena
knižkupecký katalóg

ivreté alakú könyv
könyv javításban van
könyv sajtó alatt van
negyredétalakú könyv
olvasnivaló könyv
kivágatok beragasztására szolgáló könyv

látogatók nyilatkozatkönyve
lejárt könyv
állományba be nem sorolt könyv
novelláskönyv
panaszkönyv
rövidlejáratra kikölcsonzött könyv
óvodás könyv
látogatók nyilatkozatkönyve
betűmutatós könyv

könyv a szöveg szempontjából
könyv szűkebb értelemben
nagyalakú könyv
hosszú határidőre kikölcsonzött könyv
kéthasábosan nyomtatott könyv
agyagtáblakönyv
zsoltárkönyv
kívánságkönyv
könyvkötő
könyvkötőműhely
könyvkötői egység
könyvkötővászon
könyvkötészeti napló
könyvkötői kötet
könyvkötészet
könyvtáros, könyvkereskedő
könyvkereskedelmi bibliográfia
könyvkereskedői ár
könyvkereskedői katalógus

knihupectvo
knihomol
knihonos
knihopis
knihoveda

knihovnícka odborná škola
knihovnícka pomôcka
knihovnícka práca
knihovnícka príručka
knihovnícka škola
knihovnícka vysoká škola
knihovnícke hnutie
knihovnícke písmo
knihovnícke povolanie
knihovnícke praktikantstvo
knihovnícke učovnístvo
knihovnícky aktív
knihovnícky kongres
knihovnícky kurz
knihovnícky seminár
knihovnícky sjazd

knihovníctvo
knihovnícka
knihovník
pozri dedinský k., hlavný k., kvalifikovaný k., pomocný k., profesionálny k., starší k., vysokokvalifikovaný k.

knihovník bibliobusu
knihovník organizátor
knihtlač
knihtlačiar
knihtlačiareň
knihtlačiarstvo
knihväz
knihväzacká dielňa
knihväzacký lep
knižná grafika
knižná jednotka
knižná ozdoba

könyvesbolt, könyvkereskedés
könyvmoly
könyvkézbesítő
könyvszemle, bibliográfia
könyvtudomány, könyvismeret, könyvészet
könyvtári szakiskola
könyvtári segédkönyv
könyvtári munka
könyvtári kézikönyv
könyvtárosképző iskola
könyvtáros főiskola
könyvtári mozgalom
könyvtári szabványírás
könyvtáros hivatás
könyvtári gyakorlatok
könyvtári tanoncság
könyvtári értekezlet
könyvtároskongresszus
könyvtári tantolyam
könyvtári szeminárium
könyvtároskongresszus, - naggyűlés
könyvtárügy, könyvtártan
könyvtárosnő
könyvtáros

mozgőkönyvtár könyvtárosa
szervező könyvtáros
könyvnyomtatás
könyvnyomdász
könyvnyomda
könyvnyomdászat
könyvkötő
könyvkötőműhely
könyvkötő csiriz
könyvgrafika
könyvvegyeség
könyvdísz

knižná polica

knižná produkcia
knížná štatistika
knížná tvorba
knížná výmena
knížná výroba
knížná výstava
knížná zbierka
knížná značka
knížné novinky
knížnica

pozri administratívna k., biskupská k., cirkevná k., čítarenská príručná k., dedinská k., deponovaná k., detská k., diecézna k., dielenská k., divadelná k., dvorná k., fakultná k., farská k., kláštoraná k., klubová k., kniežacia k., kolchozná k., krajinská k., krajiská k., lekárska k., ľudová k., magnátska k., masová k., mestská k., miestna k., mládežnícka k., muzeálna k., námornícka k., národná k., nemocničná k., novodobá k., obecná k., obchodná k., oblastná k., obvodná k., odborná k., odborná závodná k., odovzdávajúca k., okresná k., osvetová k., panovnícka k., pokusná k., poľnohospodárska k., pomocná k., prezenčná k., príručná k., profesorská k., putovná k., robotnícka k., roznášacia k., socialisticá k., sovehozná k., spolková k., stála k., staroveká k., stredoveká k., súkromná k., školská k., štátna k., štátna verejná k., technická k., umelecká k., univerzitná k., úradná k., ústavná k., ústredná k., väzenská k., vedecká k., vedúca k., verejná k., vidiecka k., vladárska k., vojenská k., všeobecná k., vy-

könyvespolc, könyvvállvány, könyvtartó
könyvtermelés
könyvstatisztika
könyvtermelés
könyvcsere
könyvtermelés
könyvkiállítás
könyvgyűjtemény
könyvjelző
könyvujságok
könyvtár; könyvszekrény

bavená k., výpočičná k., zámočká k., závodná k., železničná k., župná k.

knížnica hudobní
knížnica jednotného roľníckeho družstva
knížnica jednoty
knížnica odborového hnutia
knížnica okresného stranického kabinetu

knížnica osvetovej besedy
knížnica pedagogického kabinetu
knížnica plánovacieho ústavu
knížnica požičtavajúca za poplatok
knížnica pre dospelých
knížnica pre mládež
knížnica pre slepých
knížnica s galériou
knížnica strojovej a traktorovej stanice

knížnica v rámci inej ustanovizne
knížnica výskumného ústavu
knížnica základného typu
knížnica zdravotného ústavu
knížnica združenia
knížnica zotavovne
knížnice kultúrnych ustanovizní
knížnice rôznych druhov
knížničná budova
knížničná klasifikácia
knížničná miestnosť
knížničná obsluha
knížničná práca

pozri evidencia knižničnej práce, obsah knižničnej práce, plánovanie knižničnej práce

knížničná pracovná súťaž
knížničná propaganda
knížničná rada
knížničná sieť
knížničná štatistika
knížničná technika
knížničná teória

zenei könyvtár

termelőszövetkezeti könyvtár
egyesületi könyvtár
szakszervezeti könyvtár

járási pártiroda könyvtára
kultúrothron könyvtára
pedagógiai kabinet könyvtára
tervezőintézeti könyvtár
díjszedő könyvtár
könyvtár felnőttek számára
könyvtár ifjúság számára
vekok könyvtára
kzatos könyvtár
gépállomási könyvtár

könyvtár más intézmény keretében
kutatóintézeti könyvtár
alapfokú könyvtár
egészségügyi intézmény könyvtára
egyesületi könyvtár
üdülői könyvtár
kulturális intézmények könyvtárai
különféle fajtájú könyvtárak
könyvtári épület
könyvtári osztályozás
könyvtári helyiség
könyvtári kiszolgálás
könyvtári munka

könyvtári munkaverseny
könyvtár propaganda
könyvtári tanács
könyvtári hálózat
könyvtárstatisztika
könyvtári technika
könyvtárelmélet

knižničná väzba	könyvtári kötés
knižničná veda	könyvtártudomány
knižnične	könyvtárilag
knižničné hlásenie	könyvtári jelentés
knižničné jadro	könyvtár magva
knižničné katalógy	könyvtári katalógusok
knižničné oddelenie	könyvtárügy osztály
knižničné pomery	könyvtári viszonyok
knižničné právo	könyvtárjog
knižničné spracovanie	könyvtári feldolgozás
knižničné spracovanie diel	művek könyvtári feldolgozása
knižničné spracovanie kníh	könyv könyvtári szerelése
knižničné staviteľstvo	könyvtárépítésszet
knižničné tlačivá	könyvtári nyomtatványok
knižničné triedenie	könyvtári szakozás
knižničné zákonodarstvo	könyvtári jogalkotás
knižnični škodcovia	könyvtári károkozók
knižničný	könyvtári
knižničný autobus	könyvtár-autóbusz
knižničný denník	könyvtári napló
knižničný fond	könyvtár állománya
knižničný hmyz	könyvtári károkozók
knižničný kolektor	könyvtári kollektor, könyvtárillátó könyvtári elosztó
knižničný nábytok	könyvtári bútország
knižničný personál	könyvtári személyzet
knižničný plagát	könyvtári plagát, könyvtári falra- gasz
knižničný poriadok	könyvtári szabályzat, könyvtár hasz- nálati szabályok
knižničný sklad	könyvtári raktár
knižničný sprievodca	könyvtári tájékoztató, — kalauz
knižničný uzol	könyvvállomás
knižný dar	könyvadomány
knižný fond	könyvvállomány, könyvanyag
knižný fond knižnice	könyvtár könyvvállománya
knižný fond na výmenu	cserekönyvvalap
knižný fond širokého výberu	bőséges választékú könyvvállomány
knižný kolektor	könyvtárrellátó
knižný lístok	könyvkártya, könyv törzslapja
knižný obchod	könyvkereskedelem
knižný obrat knižnice	könyvtár könyvforgalma
knižný ples	könyvbál

knižný poklad	könyvkincs
knižný trh	könyvpiac
knižný výťah	könyvfelvonó
knižočka	könyvecske
kódex	kódex
pozri papierový k., pergamenový k.	
kollektívna práca	kollektív munka
kollektívna záloha	kollektív biztosíték
kollektívny autor	testületi szerző
kolchozná knižnica	kolchozknönyvtár
kolíček na upevnenie police	polctartószög
koligát	gyűjtőkötet, kolligátum
kolopis	körirat
kolovanie časopisu	folyóirat körözése
kolportér	rikkancs, könyvterjesztő
kolportér novín	újságtérjesztő
kombinovaný výpožičný a pracovný stól	kombinált kölcsönző és munkaszta
komentované vydanie	jegyzetes kiadás
kompozícia	szerzemény
koncept	piszkozat, fogalmazvány
konceptný papier	fogalmazópapír
koncipovanie	fogalmazás
koncovka	végződés
konečná lehota	végző határidő
konferencia	ankét
kontrola	ellenőrzés
kontrola knižného fondu	könyvvállomány ellenőrzése
kontrola stránkovania	oldalszámolás ellenőrzése
kontrolné číslo knižného fondu	könyvanyag ellenőrző száma
kontrolný lístok	ellenőrzőjegy
kontrolný ukazovateľ	ellenőrző mutatószám
kontrolný výtlačok	ellenőrző példány
kontrolované vydanie	ellenőrző kiadás
konvolút	gyűjtőkötet
konzervovanie kníh	könyv konzerválása
konzultácia	tanácskozás, konzultáció
konzultant	tanácsadó
kópia	másolat
kopírovací papier	másolópapír
kopista	másoló

korektúra
pozri autorská k., stránková k.
korektúra rukopisu
koreň slova
korešpondencia
korešpondenčný listok
korešpondent
korigovať
kovová litera
kovový regál
koža
kožená väzba
krajinská knižnica
krajská knižnica
krásna literatúra
krasopis
kresba
pozri jemná k., umelecká k.
kresliaci papier
kresliaren
kreslič
kriticko-bibliografický prehľad
kritika umeleckej tvorby
kritická bibliografia
krivka
križený katalóg
kruh čitateľov
kruh pôsobnosti knižnice
kruh čítania
krúžok
pozri mládežnícky k., samovzdelávací k.
kuchárska kniha
kúpená kniha
kurz
pozri knihovnícky k., odborný k.
kurziva
kurzivne písmeno
kurzivne písmo
kurzivou sádzané
kustód
kvalifikovaný knihovník

korrektúra
kézirat korrektúra
szógyök, szótó
levelezés
levelezőlap
levelező
javítani, korrigálni
fémbetű
fémállvány
bőr
börkötés
országos könyvtár
megyei könyvtár, kerületi –
szépirodalom
szépirás
rajz
rajzlap
rajzterem
rajzoló
kritikai bibliografiai szemle
műbírálat
kritikai bibliográfia
görbe vonal
keresztkatalógus, összesített –
olvasótábor
könyvtár müködési köre
olvasói vezérfonalak
kör
szakácskönyv
vásárolt könyv
kurzus, tanfolyam
kurziv betű
dölt betű
dölt írás
dölt betűvel szedett
könyvtárör, őrző
képzett könyvtáros, képzettségell
rendelkező könyvtáros

kvalita papieru
kvart
kvartový formát

papírminőség
negyedret
negyedretalakú

Jozef K. Hajdušek

POZNÁMKY A DISKUSIE

JE ROZDIEL V NÁZVOCH STANICA A NÁDRAŽIE?

V súčasnej dobe, keď sa pracuje na normalizácii železničného odborného názvoslovía, vyvstala nutnosť vyrovnáť sa i s niekoľkými termínmi. Sú to predovšetkým termíny ako napr. *nádražie* alebo *jazda* a pod. Keď ich však rozoberieme po stránke jazykovednej hlbšie, uvidíme, že sa slovenské železničné odborné názvoslovie bez nich neobíde. Dnes si rozoberieme termín *nádražie*.

O tom, že naša železničná terminológia nevystačí úplne vystihnúť podstatu vecí napr. jedným názvom *stanica*, svedčí skutočnosť, vyvierajúca z praxe, že si ešte veľmi často vypoamáhamo ďalším pojmom, ktorý poznáme v železničnej praxi pod názvom *nádražie*. Je preto nutné širšie sa zaoberať týmito dvoma názvami a na praktických ukázkach rozviesť poznatok, že názvy *stanica* a *nádražie* nie sú celkom totožné. Aby bol vecný rozdiel medzi termínmi *stanica* a *nádražie* úplne jasný, musíme si objasniť pojem *stanica* a *nádražie* i po stránke odbornej.

Železničnou *stanicou* nazývame dopravňu s príslušným koľajovým rozvetvením a takým technickým zariadením, ktoré umožňuje okrem križovania a predchádzania vlakov ešte i rozposunovávanie a zostavovanie vlakov, ďalej nakládku a vykládku, prip. prekládku tovaru a napokon i odstavovanie cestujúcich.

V *staniaciach*, kde sa spomenutá činnosť neadá vykonávať v obvode jedného koľajišťa a s tým istým technickým vybavením, vytvorené sú pre každý druh spomenutého úkonu osobitne a pre svoj účel špeciálne vybavené koľajové skupiny, ktoré nazývame *nádražia*.

Vybavenie týchto nádraží závisí od povahy a množstva práce, ktorá v nich prevažuje. Vzhľadom na túto skutočnosť môže mať potom železničná *stanica* niekoľko druhov nádraží, ako napríklad *osobné*, *odstavné*, *nakladové*, *zriaďovacie nádražie* a pod.

V niektorých *staniaciach*, ktoré slúžia výlučne určitej danej úlohe, rozvetvenie koľajišťa je prispôsobené potrebe samostatných prevádzkových celkov. Napríklad obvod zriaďovacej *stanice* je vytvorený z troch koľajových skupín; tieto skupiny nazývame potom taktické *nádražiami*. Zriaďovacia *stanica* má teda tri nádražia: *vchodové*, vlastné *zriaďovacie* (*smerové*) a *odchodové nádražie*.

Ak je v niektorej železničnej stanici prevádzková práca organizovaná tak, že pre dané úlohy nie sú vytvorené osobitné nádražia, ale práca sa vykonáva spoločne, napr. na dvoch samostatne vybavených koľajových obvodoch i s príslušnými budovami, potom tieto obvody môžu mať pomenovanie: *hlavné nádražie* a *prednádražie*, príp. *horné* a *doľné nádražie*, alebo *hlavné* a *filiiálne nádražie* a pod.

Z uvedeného je teda jasné, že pojem *železničná stanica* sa vyjadruje určitý komplexný objekt, ktorý obsahuje buď jedno alebo viac nádraží.

Česká železničná terminológia pozná a používa obidva tieto termíny – *stanice* i *nádraží* – pravda, významove ich rozlišuje, tak ako som uviedol v predchádzajúcich statiach. Na dôkaz toho doslovne citujem ustanovenie, ktoré obsahujú Návěstní předpisy t. č. platné, str. 9, § 18, odsek c): „Hlavních návštěvdel se používá jako návštěvdel cestových, která kryjí jednotlivé kolejové skupiny nebo nádraží v obvodu stanice...“ Čeština teda používa významove odlišné názvy: *stanica* a *nádražie*, obdobne je to i v nemčine: *Bahnhof* a *Eisenbahnstation* a takisto je to i v maďarčine, francúzštine atď.

Z uvedených rozdielov medzi termínom *železničná stanica* a *nádražie* vidno, že postoj niektorých jazykovedných a odborných pracovníkov, ktorí nechcú uznať v slovenčine termín *nádražie*, je nesprávny a znamená v dnešnom technickom rozmachu krok naspäť, pretože aj slovenská odborná železničná terminológia dnes už s jedným spoločným názvom *stanica* nevystačí. Túto skutočnosť môžem doložiť práve slovenským prekladom ustanovenia, v predchádzajúcom odseku spomenutého, kde si slovenský prekladateľ nevedel poradiť pri prekladaní ustanovení Návěstných předpisov do slovenčiny na str. 9, § 18, odsek c), kde sa hovorí o *nádraží* v obvode stanice, a bol nútený použiť názov *nádražie*, ako sme ho spomenuli v predchádzajúcom odseku: „...alebo *nádražie* v obvode stanice...“

Spomenul som už, že technický rozvoj i na železnici napreduje mifovými krokmi a blízka budúcnosť nám ukáže, že s doterajším odborným názvoslovím nevystačíme ani v železničnej praxi a musíme si rozhodne vypo-máhať tvorením nových názvov, a to i prispôbením sa iným slovenským jazykom. Prehnaný purizmus a konzervatívizmus už nemá miesta ani vo vývoji našej železničnej odbornej terminológie.

L. Škodáček

ZPRÁVY

T. G. Brianceva, *O slovníkách terminologických slovaraj*, Moskva 1959.

V skrátenom znení prednášky prednesenej na celosväzovej konferencii o terminológii podáva autorka základné tézy o slovnej zásobe terminologických slovníkov. Pravda, obmedzuje sa iba na prekladové, zväčša dvoj-

jazyčné terminologické slovníky, a tu zase iba na otázku výberu termínov, ktoré treba zaradiť do slovníka.

Zdôrazňuje, že výber termínov závisí predovšetkým od praktických požiadaviek, ale aj od perspektív rozvoja kultúrneho a hospodárskeho života danej oblasti, ale rovnako aj od rozvoja príslušného jazyka. Pre pomery v SSSR navrhuje autorka rozlišovať dva typy terminologických slovníkov: prvý by zahŕňoval termíny jednotlivých odborov v rozsahu programu vysokej školy, druhý v rozsahu základnej školy i nižších odborných škôl. Do botanických a zoologických slovníkov treba zahrnúť názvy s ohľadom na miestnu flóru a faunu; tu je účelné uvádzať aj latinské názvy. Slovná zásoba spoločensko-politickej terminológie, zahrnujúcej prípadne aj filozofickú a ekonomickú terminológiu, by mala byť podľa možnosti úplná a rovnaká pre všetky národné jazyky (v SSSR).

Iba pri tejto spoločensko-politickej terminológii navrhuje autorka uvádzať aj výklad, resp. spresňujúce pojmy najmä pri takých termínoch, ktoré sa len zavádzajú. Podľa našej mieny by bolo účelné uvádzať výklad aj v ostatných odboroch. Takáto prax (dokonca vo dvoch jazykoch) je už v niektorých veľkých medzinárodných terminologických slovníkoch. Takýto postup by značne prispel aj k medzinárodnému ujasneniu a spresneniu pojmov.

Z organizačných opatrení treba súhlasiť s návrhom autorky, aby sa práca na terminologických slovníkoch sústredila v jazykovedných ústavoch republikových akadémií alebo pobočiek AN SSSR, pravda, za spolupráce príslušných odborníkov. Tento spôsob sa už osvedčil aj u nás.

Ján Horecký

O JAZYKOVEDNEJ TERMINOLÓGII

Prof. A. V. Isačenko uvereňuje v časopise *Izvestija AN SSSR* XX, 1961, č. 1, str. 44–53 podnetný článok o niektorých otázkach jazykovednej terminológie, najmä slovenskej. V úvode upozorňuje na vážne zaostávanie spoločenských vied, a teda i jazykovedy za exaktnými vedami. V jazykovede sa toto zaostávanie prejavuje nielen metodickou nejednotnosťou rozličných škôl, ale aj nedostatkom axiomatizácie a existenciou niekoľkých „jazykoved“. Za dôležitú príčinu rozpadu jednotnej jazykovedy pokladá Isačenko aj bujnú jazykovú terminológiu nových odvetví jazykovedy i nezohody v chápaní jednotlivých pojmov a termínov v „akademickej“ jazykovede. Táto nejednotnosť vyplýva predovšetkým z toho, že jazykoveda patrí k najstarším národným vedám. Jazykovedná terminológia patrí v slovenských jazykoch spravidla k najstarším vrstvám slovnej zásoby. Pravda, v jednotlivých slovenských jazykoch sa vyvíjala pomerne samostatne, preto dnes sú rozdiely v základných gramatických termínoch medzi slovenskými jazykmi také veľké, že čítanie inoslovenských vedeckých prác

robi ťažkosti aj slavistom. Je to tým zarážajúcejšie, že v bežných spôsoboch vyjadrovania sú slovenské jazyky teser jednotné. Isačenko tu dobre poukazuje na zásadný rozdiel medzi slovenskými a románskymi jazykmi: kým v slovenských jazykoch sú jednotné bežné vyjadrovacie prostriedky a veľmi rozdielne odborné vyjadrovacie prostriedky, v románskych jazykoch je to naopak: terminológia je teser jednotná, zato však sú rozdiely v bežnom vyjadrovaní.

Vývin vedy si nevyhnutne vyžaduje unifikáciu i slovenskej jazykovednej terminológie. Tú nemožno dosiahnuť inak ako internacionalizáciou, forsírovaním medzinárodných termínov. Prof. Isačenko tu odporučá dávať prednosť medzinárodnému termínu, ak je kratší ako národný termín (*substantivum* – *podstatné meno*), dávať prednosť medzinárodnému termínu, ak jestvuje ako rovnocenné synonymum k národnému termínu (*objekt* – *predmet*), a pri tvorení nových termínov vychádzať z gréckolatinských morférov. Pravda, pri voľbe termínov treba dbať aj na možnosti tvorí ďalšie odvodené slová (*substantivum* – *substantívny, substantívizácia*).

Dôležitým predpokladom unifikácie je však aj dohoda o jednotnom výklade pojmov a termínov, vypracovanie definícií základných jazykovedných pojmov, ako je *jazyk, jazykový znak, štruktúra, gramatická kategória*. Dohodnuté termíny bude treba rešpektovať a jednotne používať.

V závere svojho príspevku A. V. Isačenko zdôrazňuje, že jazykovedná terminológia nie je iba vecou jednotlivcov a ich vkusu, ale dôležitým pracovným nástrojom jazykovedcov. Metajazyk lingvistiky treba matematizovať tak, že doterajšie impresionistické vyjadrovanie sa nahradí premyslenými zovšeobecneniami, zahrnujúcimi čo najväčší počet skúmaných faktov, pričom každé slovo týchto výpovedí sa bude používať iba v jednom, prísne terminologickom význame.

Ján Horecký

PORADA O TEORETICKÝCH OTÁZKACH TERMINOLÓGIE

Ústav slovenského jazyka SAV za spolupráce s Československou normalizačnou komisiou pre terminológiu ISO/TC 37 usporiadal 25. a 26. apríla 1961 v Bratislave poradú o teoretických otázkach terminológie. Na porade sa okrem pracovníkov Ústavu slovenského jazyka SAV, Ústavu pre český jazyk ČSAV a členov Československej normalizačnej komisie pre terminológiu zúčastnil vedecký tajomník Komisie pre technickú terminológiu pri Akadémii vied SSSR J. A. Klimovickij a zástupca Sekretariátu ISO/TC 37 dr. Friedrich Lang (Rakúsko).

Dr. F. Lang vo svojom referáte informoval o štruktúre Medzinárodnej štandardizačnej organizácie (International Standardizing Organisation) a najmä o práci jej špeciálnej technickej komisie TC 37 – Terminológia.

Potom rozviedol základné myšlienky dokumentov 102 a 115 o zásadách pomenovania, o vzťahoch medzi pojmom, vecou a pomenovaním (referát uverejníme v ďalších číslach SON).

J. A. Klimovickij podal taktiež základné informácie o terminologickej práci v Sovietskom sväze a vyjadril svoje stanovisko k niektorým základným otázkam (definícia pojmu, podstatné – nepodstatné znaky). Zdôraznil predovšetkým zaradenosť termínu do terminologického systému (aj referát J. A. Klimovického uverejníme v SON).

J. Horecký predniesol základné myšlienky o vzťahu pojmu a termínu (uverejnené už v Jazykovednom časopise XI, 1960, 97–102). Poukázal najmä na skutočnosť, že jazykovou formou sa nevyjadrujú všetky znaky pojmu, ale iba najnapádnejší znak. Tento znak sa stáva základným motivačným znakom. Podľa toho, aké znaky sa využívajú pre motíváciu termínu, možno rozlišovať niekoľko modelov pre tvorenie termínov.

V diskusií sa poukázalo najmä na zásadné rozdiely v chápaní pojmu a jeho znakov medzi sekretariátom TC 37 a Komitétom pre technickú terminológiu pri AV SSSR. Aj pri týchto rozdieloch sa však dospelo k záveru, že obidva názory treba starostlivo študovať. Porada tak mala veľký význam pre ďalšiu spoluprácu na teoretických problémoch terminológie v medzinárodnom meradle.

Ján Horecký

ČSN 010010. Stavba, členění a úprava čs. státních norem. (Vydavatelství Úřadu pro normalisaci, Praha 1961.

Pri dnešnom rozmachu normalizácie vo všetkých oblastiach nášho života, no najmä v oblastiach výrobných a pri snahách o decentralizáciu normalizačnej činnosti je prirodzené, že na zachovanie jednotnej stavby československých štátnych noriem treba klásť neobyčajný dôraz.

Pretože ide o základné pravidlá, ktoré sa týkajú aj slovenských noriem (podľa čl. 30 sa vydáva norma spravidla v tej reči, v ktorej je predložený návrh normy), pokladáme za potrebné upozorniť na niektoré základné ustanovenia, príp. podať niekoľko kritických poznámok a doplnkov.

Otázkam názvoslovných noriem sú venované články 420–429. Osobitne sa tu zdôrazňuje, že v každej názvoslovej norme majú sa uvádzať české i slovenské názvy. Bolo by azda vhodné toto ustanovenie doplniť tak, že to má byť v každom prípade, teda i keď sú české a slovenské názvy zhodné. Je to dôležité najmä preto, aby nevznikli pochybnosti o skutočnom znení slovenského názvu (ako je to napr. v polygrafických názvoslovných normách). Hoci sa nikde výslovne nehovorí o potrebe uvádzať pri termínoch gramatické údaje (napr. rod), preda sa v čl. 428 v príklade uvádza značka pre gramatický rod. Podľa našej mienky to nie je potrebné, lebo nejde o jazykový slovník.

Za správne pokladáme ustanovenie v čl. 420, že cudzojazyčné názvy

sa uvádzajú len podľa potreby a možnosti. V nijakom prípade totiž nemožno v našej norme normalizovať cudzojazyčné názvy. Bolo by však možné uvažovať o tom, aby sa pri cudzojazyčných názvoch vyznačovalo, či ide o názov prevzatý zo zahraničnej normy, z nejakého slovníka alebo prostre z literatúry. Pokusy v tomto smere sú v niektorých sovietskych zborníkoch odporúčaných terminov.

Ustanovenie čl. 423 o vymedzení pojmu nepokladáme za šťastné. I keď je pravda, že niekedy je definícia veľmi ťažká, predsa by sa nemali pripúšťať iba vysvetlivky alebo uvedenie poznávacieho znaku jedným slovom.

V čl. 421 by sa malo pripojiť ustanovenie, že vo viacslovných názvoch (*norma kmeňová, norma predpisová*) treba zachovávať prirodzené poradie: najprv zhodný prívlastok, potom podstatné meno (teda *kmeňová norma, predpisová norma*).

Aj v ustanoveniach o nenázvoslovných normách sa veľmi správne zdôrazňuje ich jazyková stránka. Najmä v čl. 425 sa upozorňuje na potrebu zachovať spisovný charakter a štylistickú správnosť. Treba súhlasiť s forsírováním progresívneho spôsobu písania – ale zároveň treba upozorniť, že hoci sa odporúča tvar *normalizace*, na obálke sa uvádza *Vydavateľstvi Úřadu pro normalisaci* (a na s. 1 zase – *normalizaci!*).

Jazykovej stránky sa týkajú najmä ustanovenia o záväznosti a o spôsoboch vyjadrenia tejto záväznosti. Presne sa tu rozlišuje napr. medzi *musí* (naprostá záväznosť), *má* (obmedzená záväznosť), *odporúča sa* (odporúčajúce ustanovenie). Prirôdzené, pripúšťa sa niekoľko kladných i záporných formulácií. Bolo by však dobré uviesť tu aj slovenské znenie týchto formulácií, lebo sotva kto bude vedieť nájsť slovenský ekvivalent čes. *je dlužno*. Bolo by napr. vhodné uviesť, že proti čes. *je nutno* býva v slovenčine *treba*, že proti *není třeba* je v slov. *netreba*. Pravda, vhodné slovenské ekvivalenty by bolo treba vypracovať po dôkladnom štúdiu všetkých možností.

Napokon niekoľko drobných poznámok. Pri odkazoch na právne predpisy (čl. 26) sa nedávajú čiarčky medzi čísla paragrafov a odsekov. Teda namiesto príkladu § 14, odst. (2) *vyhlásky* by mal byť príklad § 14 ods. 2 písm. a *vyhlásky* č. 68/1958 Zb.

V čl. 33 by bolo treba uviesť, či aj na slovenských normách má byť znenie *Československá státní norma a Vydavateľstvi Úřadu pro normalisaci*. Podľa našej myšlienky by tu malo byť slovenské znenie.

V čl. 54 by malo byť ustanovenie o interpunkcii, totiž o tom, či písať alebo nepísať čiarku za bodmi a podbodmi. Podobne v čl. 69 by sa malo uviesť, či nepísať čiarku medzi jednotlivými vysvetleniami (kde R je odpor, I prúd, N napätie).

Ján Horecký

Igor Daxner

LUDÁCTVO PRED NÁRODNÝM SÚDOM 1945–1947

Autor knihy dr. Igor Daxner bol dlhoročným pracovníkom justície. Ako radca Najvyššieho súdu v Bratislave sa prostredníctvom funkcionárov Komunistickej strany Slovenska zapojil do aktívnej ilegálnej práce. Pre jeho tvrdý a nekompromisný postoj proti fašizmu a za vec spravodlivej očisty od klerofašistických zradcov vymenovali ho v júni 1945 za predsedu Národného súdu v Bratislave a neskôr za predsedu Najvyššieho súdu v Prahe. Po odchode na penziu podujal sa napísať príspevok k dejinám retribuície na Slovensku pod názvom *LU- DÁCTVO PRED NÁRODNÝM SÚDOM 1945–1947*.

Dr. Igor Daxner v uvedenej práci odhaľuje zločinné profily predstaviteľov tzv. slovenského štátu, zvyčajne ich nevinutnosť ich odsúdenia a prísneho potrestania. V ďalšom objasňuje úlohu a význam Národného súdu a udalosti, ktoré sa odohrali mimo okruhu pojednávacích siení. Zauberá sa aj právnou stránkou vzniku a pôsobnosti Národného súdu. Zaujímavé sú tie časti práce, v ktorých odhaľuje dmyšly reakčných predstaviteľov demokratickej strany. Na podklade šiestich procesov má čitateľ možnosť do podrobnosti spoznať podstatu zrady Slovenského národného povstania, rasový perzekúciu za tzv. slovenského štátu, rozbitie ČSR (Tuka, Tiso, Durčanský, Mach), metódy Hlinkovej gardy (Kubala) a ľudáckej tajnej polície.

Práca je založená na vedeckých metódach, podložených historickými dokumentmi. Je prvým spracovaním tejto problematiky v našej historickej literatúre.

Určené právnikom, historikom, osvetovým a politickým pracovníkom a širokej čitateľskej verejnosti.

(*VSAV 1961, str. 248, obr. 10, (r, n), brož. Kčs 13,40.*)

Teodor Münz

FILOZOFIA SLOVENSKEHO OSVIETENSTVA

Ťažiskom práce je rozbor filozofických náhľadov slovenských osvietenecov. Autor ukazuje, že osvietená filozofia na Slovensku v metóde i vo svojich všeobecných črtách kráča ruka v ruke s osvietenou filozofiou európskou. Aj naša osvietená filozofia nadväzuje na pokrokové dedičstvo renesancie a reformácie, ale so zreteľom na nové potreby spoločnosti rozširuje základnú svojich záujmov na nové oblasti vedy a ľudskej činnosti. Väčšina slovenských osvietenecov obracala svoju pozornosť ku skutočnému, konkrétne životu, jeho potrebám a bojovala proti myšlienkovým autoritám, predsudkom, náboženským dogmatizmom a neznašanlivosti.

V práci sa analyzuje a hodnotí osvietené myslenie na Slovensku v rokoch 1780–1820. Autor nezastiera idealistický charakter, protirečnú tendenciu a dvojtvornosť vo filozofických náhľadoch jednotlivých reprezentantov slovenského osvietenstva, pritom však vyzdvihuje pokrokové, materialistické črty ich myslenia a ukazuje, čo nového prinieslo osvietenstvo pre naše národné obrodzenie a pre vývin našej národnej vzdelanosti.

Publikácia bude zaujímať historikov filozofie, literárnych historikov, kultúrnych, osvetových a pedagogických pracovníkov.

(*VSAV 1960, str. 250, brož. Kčs 16,-.*)